

Обриси політичної Європи кінця XX – початку XXI століття у баченні Г. Кіссінджера

Стаття присвячена поглядам Г. Кіссінджера на політичну Європу кінця XX – початку XXI ст. Проаналізовані різні напрями визначення шляху розвитку сучасної Європи.

Ключові слова: Г. Кіссінджер, Європа, США, НАТО, холодна війна.

Початок XXI століття виглядав повним тріумфом європейської цивілізації. Європейський Союз все більше набував ознак унітарної держави. Він суттєво розширився за рахунок свого геополітичного ворога на Схід, та успішно включив до себе кілька східноєвропейських країн, які раніше перебували в орбіті Москви. Було досягнуто створення єдиної валюти, скасовано кордони всередині цього утворення, а європейські цінності поширювались в усьому світі. Такого рівня єдності Європа не знала із часів Священної Римської Імперії.

Але ці успіхи не мають вводити в оману єврооптимістів. Європейський Союз також ввійшов у XXI століття з безліччю проблем, які є загрозою для його існування. Brexit та проблема виходу Великобританії, проблема самовизначення усередині членів ЄС (Каталонія, Басконія, Ломбардія, Баварія, Шотландія, тощо), проблема біженців з Близького Сходу. Це безліч викликів, які очікують своєї відповіді. І саме від відповіді залежить успіх цього проекту.

Про майбутнє Європи на початку XXI століття задумувався відомий американський політик, вчений та дипломат Г. А. Кіссінджер. Він сам задавався питанням чи зуміє Європейський Союз досягти глобальної ролі та вийти з тіні США, чи подібно імперії Карла V виявиться не здатним зберегти свою цілісність [2, с.126].

Г. Кіссінджер звертав увагу на те, що європейська рівновага, яка традиційно формувалася країнами Європи перетворилась в елемент стратегії інших сил [2, с.123]. Північно-Атлантичний альянс забезпечував базу для регулярних консультацій США та Європи і слугував опорою у проведенні єдиної зовнішньої політики. По суті, європейський баланс сил перестав бути предметом суто внутрішньополітичних європейських домовленостей, він став компонентом стримування СРСР у всьому світі й успішно справився з завданням.

Вчений наголошував, що традиційний європейський баланс сил ґрунтувався на рівності усіх учасників процесу, кожен приносив у жертву частину своєї влади заради загальної рівноваги. В жодній частині світу, концепція порядку не була настільки крихкою, як в Європі на протязі більшої частини її історії, писав Г. Кіссінджер[6, с.2]. На відміну від Китаю, чи ісламського світу, де політичні змагання проводились з метою підтримати

існуючий порядок, в Європі ніколи не було єдиної фіксованої ідентичності. Г. Кіссінджер вважав, що найближчою до єдності Європа була за часів Франкської імперії у 800-му р., коли папа римський Лев III коронував Карла Великого, але вищезгадана імперія фактично відразу стала жертвою деструктивних тенденцій та не могла претендувати на об'єднання Європи. Тому, на думку Г. Кіссінджера, найкращим прикладом реальної рівноваги та європейської єдності, яких вдалося досягти є приклад роботи дипломатії «європейського концерту» між 1815 і 1821 рр. [4, с.315]. Тоді Наполеон довів, що Європа не може більше керуватись силою і безпека має базуватися на балансі сил усіх європейських націй разом [4, с.316].

Що ж стосується блоку НАТО, то незважаючи на декларативну рівність учасників, він спирався в основному на американську військову міць, особливо з урахуванням ядерного потенціалу США. Питома вага ядерних арсеналів Франції та Великобританії була мізерною. Тому під час холодної війни робота європейської дипломатії полягала у тому, щоб переконати США, що вони є частиною Європи.

Г. Кіссінджер звертав увагу на те, що колапс СРСР змінив акценти дипломатії та перетворив світ з двополярного на багатополлярний. Це, на думку вченого, є реальним шансом для Європи вийти з під крила США та стати одним з полюсів нового, багатополярного світу. Г. Кіссінджер звертає увагу на те, що об'єднання Німеччини, яка є найбільш сильною європейською державою змінило рівновагу у Європі. Вчений високо оцінював А. Меркель та називав її підхід науковим, завдяки якому Німеччина зуміє витримати баланс між атлантизмом, Європою та Росією [9, р.3] і стати локомотивом єдиної Європи. Г. Кіссінджер нагадував, спираючись на європейську практику, що об'єднувальні процеси в Європі ніколи не проходили за суто адміністративними процедурами, вони завжди потребували людини, яка стала б об'єднувачем. Вчений наводив приклади П'ємонту в Італії та Пруссії в Німеччині, які досягли успіху завдяки фактору лідера. Яка країна, чи хоча б соціальний рух зіграє таку роль в Європі?

Г. Кіссінджер наголошував, що на початку XXI століття формується нова система міжнародних відносин, ключовими членами якої стануть такі регіональні лідери, як Індія, Китай, можливо Бразилія. Він вбачав складність для Європи у тому, що європейці протягом століть формували світовий порядок та нав'язували його всьому світові й отож перебудуватись та підготуватись до нових реалій буде серйозним випробуванням для європейської дипломатії. Г. Кіссінджер звертав увагу на те, що світ рухається у напрямку створення регіональних блоків, які будуть виконувати функції країн-учасників у вестфальській системі. Ще одним можливим сценарієм колишній дипломат називав скорочення до мінімуму ключових гравців на політичній арені, що призведе до повернення риторики та практики початку XX століття, коли непримиренні угруповання країн намагалися повністю перебороти один одного [2, с.129].

Г. Кіссінджер прийшов до висновку, що головним завданням для Європи у ХХІ столітті є досягнення реальної єдності, яка буде сформованою на основі реальних ідей та загальноєвропейських цінностей. У разі, якщо Європейський Союз зуміє об'єднатися, вчений визначив три варіанти його можливого розвитку: зміцнення північно-атлантичного партнерства, декларування та дотримання нейтралітету, або ж знаходження спільних інтересів з якоюсь неєвропейською силою. Вчений розмірковував над тим, з яким минулим буде асоціювати себе Європа? З минулим північно-атлантичної єдності часів «холодної війни», чи довгою історією маневрування заради побудови балансу сил та досягнення національних інтересів? Чи буде нова Європа активним учасником побудови світового порядку, чи замкнеться у своїх власних проблемах? Г. Кіссінджер вказував на те, що стратегія балансу сил, характерна європейським великим державам, вже не є можливою в геополітичних та стратегічних реаліях ХХІ століття. Тому європейська еліта має створити структуру правил та норм, яка буде враховувати вищезгадані реалії та буде здатною створити глобальну стратегію розвитку Європи.

Г. Кіссінджер зазначив, що самовизначення Європи є справою самих європейців, але це також величезне випробування для американської дипломатії. Вчений нагадав, що підтримка Європи є питанням самозбереження США. Провал Європейського Союзу у геополітичний вакуум перетворить США у острів біля берегів Євразії, а сама Європа може стати придатком Азії або Близького Сходу. Тому партнерство між Європою та США є взаємовигідним для обох сторін. Разом з тим, Г. Кіссінджер звертав увагу на те, що євро-атлантичне партнерство має бути наповненим новим сенсом, а не працювати по схемах створених під час «холодної війни». Він нагадував, що європейські країни члени НАТО характеризують свою політику, як нейтральну й лише виконують місію спостерігачів та часто не знають, як вони будуть діяти у разі певної ситуації. Разом з тим, вчений критикував будь-які можливості розширення блоку НАТО, вбачаючи у цьому лише шкоду для північно-атлантичного партнерства.

Таким чином, висвітлення ролі Європи у системі міжнародних відносин займало значне місце у науковій діяльності Г.Кіссінджера. ця тема з'явилась вже в перших його працях. Доля європейських країн була не байдужою для вченого, як і доля США й тому Г. Кіссінджер висловлював свої сподівання та найщиріші надії на те, що Європа надалі залишатиметься частиною атлантичного суспільства, яке буде трансформованим та життєздатним [2, с.131].

Література

1. **Киссинджер Г.** Дипломатия / Г. Киссинджер. – М.: Ладомир, 1997. – 848 с.
2. **Киссинджер Г.** Мировой порядок / Г. Киссинджер. – М.: Аст, 2015. – 512 с.
3. **Киссинджер Г.** Нужна ли Америке внешняя политика? / Г. Киссинджер. – М.: Ладомир, 2002. – 352 с.
4. **Kissinger H. A.** World Restored: Metternich, Castlereagh and the Problems of Peace, 1812-1822 / H.A. Kissinger. – Boston: Mifflin, 1957. – 357 p.

5. **Bluemink G.** Kissingerian Realism in International Politics. Political Theory, Philosophy and Practice G. Bluemink. Leiden: University of Leiden Press, 2000. – 291 p.
6. **Heilbrunn J.** Kissinger's Counsel // The National Interest. – 2014. – 26 Aug. – P. 2.
7. **Isaacson W.** Kissinger H. A.: Biography / W. Isaacson. – N.Y.: Simon Schuster, 1992. – 893 p.
8. **Kissinger H.** Otto von Bismarck, Master Statesman // The New York Times book review. – 2011. – 3 Apr. – P. 3 – 5.
9. **Kissinger H.** Will Germany's coalition work? // The Washington Post. – 2005. – 22 Nov. – P. 3 – 5.

Burunov O. Outlines of political Europe of the late XX - early XXI century in the vision of G. Kissinger

The article is devoted to the views of G. Kissinger on the political Europe of the late XX - early XXI century. Different directions of determination of the way of development of modern Europe are analyzed.

Keywords: G. Kissinger, Europe, USA, NATO, Cold War.

Фокин Иван

ИНИОН РАН, независимый исследователь
Научный руководитель: д. п. н., проф., Авдонин В. С.

**Демократия в современном мире:
«онтологический поворот» против политического утилитаризма
(по следам историософских семинаров в Шотландии)**

В современном глобальном мире демократия перестает быть только категорией, которой обозначается определенный вид политического режима. Демократия превращается в орудие глобальной символической политики. С одной стороны, это приводит к универалистским претензиям демократии как определенного инструмента внешней политики отдельных актеров международных отношений. С другой стороны, политизация демократии как общемирового проекта приводит к искажению понимания онтологических основ демократии как общественного феномена. Современная политическая наука и политическая философия делают попытки заново осмыслить онтологию демократии, ее связь с широкими общественными процессами.

Ключевые слова: демократия, глобализация, онтология, политический феномен, политический режим, символическая политика, глобальная публичная политика, глобальная символическая политика.

«Прошлое и будущее нашей истории определяется постепенным, последовательным достижением равенства ... Желание сдержать развитие